

MOS-menu

Er zijn vele manieren om aan duurzaamheid te werken op school en aldus verschillende manieren waarop MOS Brussel jullie hierbij kan ondersteunen. Op deze menukaart vinden jullie verschillende opties, om het allemaal wat concreter te maken.

Aperitief (kleine initiatieven om mee te starten)

- Aan de slag met de Energiekoffer '30 om inhoud koffer te overlopen

Bij MOS Brussel kun je steeds de Energiekoffer uitlenen, een pakket met materialen om in de klas aan de slag te gaan rond het thema energie. Wat is energie? Waarom mogen we het niet verspillen? Hoe doen we dit op school? In de koffer zitten onder andere vermogenmeters om sluipverbruik te detecteren, min-max-thermometers om de temperaturen om te volgen en didactische fiches en invulblaadjes voor de leerkracht en leerlingen.

- Aan de slag met de Beter Buiten Boite '30 om inhoud koffer te overlopen

Bij MOS Brussel kun je steeds de Beter Buiten Boite uitlenen, een koffer vol kleine hulpmiddelen om buiten de schoolmuren aan de slag te gaan met outdoor education. Denk hierbij aan voor de hand liggende middelen zoals determinatiekaarten en loepenpotjes, maar ook dubbelzijdige plakband en oude diaframes. Uitgewerkte lesideeën worden in een bundel erbij geleverd of kunnen samen met de MOS-begeleider worden uitgedacht bij het afzetten van de koffer.

- Aan de slag met KaMOShibai's 1u om activiteiten vast te leggen

MOS Brussel heeft verschillende kamishibai-verhalen met een duurzaamheidsboodschap (vandaar, Ka-MOS-hibai...) ter beschikking. Deze zijn gratis verkrijgbaar voor MOS-scholen. Voor enkele van deze verhalen zijn er didactische fiches in ontwikkeling, om enkele hoeken en kringgesprekken aan het verhaal te linken. Samen met de MOS-begeleider kunnen we de inspiratie voorzien door deze fiches omzetten naar jouw lespraktijk.

- Het MOS door de bomen 1 uur op een PV

Start jouw school net een MOS-werkgroep op of wil het de duurzaamheid op school nieuw leven inblazen? Dan kan de MOS-begeleider steeds met het hele team aan de slag gaan om het thema duurzaamheid te verkennen en de prioriteit voor het komende schooljaar te bepalen. Op deze manier wordt er een gedragen thema bepaald vanuit de zaken die reeds gebeuren op school.

Voorgerecht (initiatieven met wat meer gewicht, maar niet te zwaar om op de maag te vallen)

- **Dag van de Duurzaamheid** 1 of 2 vergaderingen + 1 projectdag

Laat de hele school kennismaken met de verschillende aspecten rond duurzaamheid via enkele workshops, aansluitend aan de eindtermen. Hierbij wordt er een brug geslagen tussen de leefwereld van de leerlingen en de problemen van onze planeet én is er aandacht voor wat jullie als school hieraan kunnen doen. MOS kan hierbij eventueel één workshop gratis verzorgen.

- **Dikke-truiendag (en andere actiedagen)** 1 of 2 vergaderingen + 1 projectdag

Het schooljaar is doorspikkeld met verschillende duurzaamheids-gerelateerde actiedagen, waarvan Dikke-truiendag waarschijnlijk de bekendste is. Willen jullie met de school op zoek naar een wat meer uitgebouwde actiedag, kan MOS jullie hier zeker bij helpen. Op basis van de beschikbare tijd, voorgaande initiatieven en gewenste inhoud van de school komen we samen tot een boeiende dag voor iedereen.

- **Beter Buiten @ School** 1 PV + evaluatiemoment

Buiten les geven klinkt velen als muziek in de oren, maar hoe daar in hemelsnaam aan te beginnen... Het antwoord daarop is simpel, door het gewoon te doen! Met hulp van MOS uiteraard. Tijdens een start-PV krijgen leerkrachten wat basisinfo en inspiratie, waarna ze gedurende enkele maanden kunnen proeven van het gegeven met MOS als helpdesk. Bij afloop bekijken we welke verdere stappen de school kan zetten.

Scholen in Watermaal-Bosvoorde, Oudergem, Evere, Haren, Schaarbeek en Sint-Joost-ten-Node kunnen hiervoor instappen in het Beter Buiten-traject van hun lokale Gemeenschapscentrum, kijk snel naar hun aanbod!

- **Groene Klasbakken – over slakken en potgrondzakken** 1 PV (+ evt. enkele werkgroepen)

Vele scholen hebben de Groene Klasbakken aangevraagd bij Fix vzw en Atelier Groot Eiland. Voor de educatieve werking van deze bakken kun je uiteraard rekenen op MOS Brussel! Een moestuin op school is uiteraard iets helemaal anders dan een moestuin thuis. Tijdens een PV bepalen we de focus van jullie tuin, waarna MOS beschikbaar blijft om af en toe binnen te springen op school tijdens het groeiseizoen om extra te ondersteunen.

Hoofdgerecht (complete MOS-trajecten waar je een schooljaar lang zoet mee bent)

- Klimaattrajecten

Intake, startvergadering & evaluatie
(inhoud traject bepaald rest van de tijds-
investering)

Klimaat is een belangrijke focus voor MOS, maar als school is dit thema nogal omvangrijk om aan te beginnen. In co-creatie met de school stelt MOS een traject samen rond één van de klimaatthema's (mobiliteit, voeding, energie & grondstoffen). Dit traject is een skelet voor de school, waarbij er elk trimester doelen zijn die door de werkgroep, de leerkrachten of de leerlingen behaald worden. Deze worden uiteraard aangepast naar de school en de manier hoe deze te behalen hangt volledig af van de school. Bij het meten van de impact van voedsel op de school zal de ene school zich focussen op de hoeveelheid vlees op het menu, terwijl een andere eerder kijkt naar de voedseloverschotten. Door de problematiek op te delen in behapbare stukken, creëren we een positieve vibe die leidt tot een duurzame verandering in de schoolcultuur en het gedrag van de leerlingen.

- Vergroeningstrajecten

Intake, startvergadering & evaluatie
(inhoud traject bepaald rest van de tijds-
investering)

Vergroening is de andere focus voor MOS. Groene speelplaatsen zijn hierbij met voorsprong de meest populaire thema's. Wil je met jouw school aan de slag om de speelplaats een groenere omgeving te maken of wil je naar plaatsen buiten de school trekken om onze stadskinderen contact te laten vinden met de natuur? MOS kan samen met jullie een stappenplan creëren om te komen tot een groene speelplaats of een jaartraject rond een centraal natuurthema uit de grond stampen (bv. bijen, moestuinieren, het bos,...).

- Muurtjes bouwen voor beginners

Intake, startvergadering & evaluatie
(inhoud traject bepaald rest van de tijds-
investering)

Voor scholen die graag volledig van een wit blad beginnen, kan dat ook. We zoeken samen een centraal thema binnen het duurzaamheidsverhaal, waarna MOS verschillende metaforische stenen aanreikt (didactisch materiaal, subsidies, werkvormen, partners,...) die door de werkgroep kunnen ingepast worden in een gezamenlijke muur om zo een groen verhaal voor de hele school te maken.

Al deze gerechten worden geserveerd met de volgende bijgerechten

- Aandacht voor de leerplannen
- Aandacht voor leerlingparticipatie
- Aandacht voor draagvlak binnen de school
- Aandacht voor de schoolomgeving (brede school, ouders, buurt,...)

Dessert (bekroning van het harde werk en manieren om al dit zoets te delen met de wereld)

- Je tonen!

Wat “**stoefen**” kan geen kwaad, de andere scholen mogen weten wat voor een topinitiatieven er allemaal plaatsvinden op jullie stek. Een plaats hiervoor is bijvoorbeeld het **Bubble festival** van Leefmilieu Brussel of de **praktijkwinkels** van Onderwijscentrum Brussel. Of misschien wordt er over jullie school wel een heuse ‘**good practice**’ geschreven voor op de website van MOS Vlaanderen?

- Netwerken

Alleen is maar alleen, kennis uitwisselen laat je toe om een keer te **kijken over het muurtje** bij de collega’s van **andere scholen**. MOS kan **een lerend netwerk** rond bepaalde thema’s op poten zetten (afval, bijzonder onderwijs, duurzaamheid in de kleuterklas,...) waarbij je kan uitwisselen en ideeën opdoen. Er bestaat er reeds eentje rond klimaat en een rond outdoor education is in de maak. Vragen staat dus vrij!

- Viermoment op school

1 à 2 vergaderingen

Vier jullie successen als school tijdens het feest dat sowieso plaats vindt, het **schoolfeest**. Steek de activiteiten in een MOS-jasje en maak van het feest een ze **duurzaam** mogelijk **event!** MOS kan jullie steeds met raad en daad bijstaan. Toon de ouders en de buurt wat jullie het afgelopen jaar hebben gepresteerd op MOS-vlak, wie weet leren ze zelf nog iets bij!

- Eerst Brussel, nu de wereld!

Min. intake, tussentijdse evaluatie en jurering

MOS Brussel is ook verantwoordelijk voor de begeleiding van scholen die gaan voor de ‘**Green Flag**’, een **internationaal label** (meer dan 60 landen doen mee!) voor scholen die een voorbeeld zijn op vlak van duurzaamheid en onderwijs. Op deze manier wordt je **lid van een internationale community** en staan samenwerkingen met scholen buiten België open. Of wat dichterbij huis, de Franstalige, Brusselse Green Flag scholen?

Drankenkaart (een drankje bevordert de vertering, een goede educatieve partner ook!)

- Kleur Bekennen: Duurzaamheid heeft ook een sociale component en daar weet de Kleur Bekennen-coach alles over! Info en vragen richt je aan ellen.braet@vgc.be.
- Onderwijscentrum Brussel: Ook de OCB-ondersteuners kunnen een rol spelen binnen het MOS-verhaal, door te werken aan breed leren op de klasvloer of op sociale vaardigheden op de speelplaats. Daarnaast zijn er ook enkele ondersteuners exclusief met speelplaatsen bezig, dé geschikte partners dus bij een heraanleg! Contacteer je ondersteuner of kijk op www.onderwijscentrumbrussel.be.
- NME Brussel: eenmansorganisatie bestaande uit Kris, de grote kenner van de Brusselse milieueducatie scene. Weet alles over inrichting en onderhoud van groene speelplaatsen en het bestaande aanbod van Leefmilieu Brussel. Contact op k.vaningleghem@goodplanet.be.
- Bubble: netwerk van Leefmilieu Brussel, bedoeld om alle Brusselse scholen rond het thema duurzaamheid te verenigen. Dit doen ze onder andere door massa's kwaliteitsvol didactisch materiaal ter beschikking te stellen, vormingen te organiseren en een heus festival op poten te zetten. Kijk op www.bubble.brussels.
- Goodplanet: Grootste vzw rond milieueducatie van het land. Hebben rond quasi alle thema's wel een interessante workshop achter de hand en staan mee aan de wieg van verschillende boeiende projecten met partners uit de privé. Hun site in de gaten houden (op www.goodplanet.be) is de boodschap!
- Coren: Thema energie op een interessante manier op de klasvloer brengen is een fluitje van een cent voor hen en daarnaast ook de trotse ouders van de Quickscan, een doorlichting van je school om de sterke en minder sterke punten van de duurzaamheidswerking op school bloot te leggen. Contacteer tinebelmans@coren.be.
- Zonnebloem vzw: Zij zijn gespecialiseerd in natuurbeleving, gaande van het analyseren van waterbeestjes in hun labo's in Watermaal-Bosvoorde tot het opzetten van moestuinen op school. Beheren ook de natuureducatieve hoeve in Ukkel. Voor meer info, kijk op www.tournesol-zonnebloem.be.
- Biloba vzw: Yves van Biloba is ook een manasje-van-alles. Composteren, vergroenen, kinderen zijn molen in Dilbeek tonen, het kan allemaal. In Brussel is hij vooral actief rond outdoor education, als vorminggever van Leefmilieu Brussel in het najaar. Kijk naar www.biloba.be.
- Worms asbl: Kenners van compostwerking op scholen, waarvoor ze enkele compostmeesters in dienst hebben en een handig overzicht bieden van alle deelcomposten in Brussel. Kijk naar www.wormsasbl.org.
- Natuurpunt CVN: Educatieve dienst van Natuurpunt, die zich voornamelijk bezig houden op school met animaties rond het belang van biodiversiteit en educatief natuurbeheer in een nabijgelegen natuurgebied. Het Bosmuseum is ook in hun beheer, voor als je met de klas geïnteresseerd bent in een workshop in het Zoniënwoud. Kijk op www.natuurpunt.be/cvn.

